

Marion Falk och Victor Wembrand på restaurang Trägårns uteservering mitt i Duved. I början av juni öppnade restaurangen igen efter ett månadslångt uppehåll.

BILD LENA FRÄNDBERG

Workshop med byborna i maj 2018. Under coronapandemin har den här typen av möten och dialoger med byborna inte kunnat genomföras.

BILD JAN ÅMAN

MODELL FÖR FRAMTIDEN

Duved i Jämtlandsfjällen är på väg att bli ett innovationsnav för samhällsbyggnad. Med en ny samverkansmodell och fokus på hållbarhet ska den lilla byn visa vägen mot framtiden.

Sluttampen av tågresan mellan Östersund och Duved följer Indalsälven genom Järpen och Undersåker och slutligen genom turistmagneten Åre. Det är sent i maj och älven ringlar fram mellan grönskande fjäll. Åredalen har länge haft en dragningskraft på turister men nuförtiden söker sig många hit även för att bo och leva året runt. Bara längs sjukilometerssträckan mellan Åre och Duved flyttade det in 150 personer förra året. Flera av dem är barnfamiljer och i skolan som byggs i Duved planeras nu för en fördubbling av antalet elevplatser.

Skiljer ut sig

Duved skiljer ut sig som by på landet inte bara för att den växer så det knakar. Den har också blivit en testplats för innovativ landsbygdsutveckling. I det lilla samhället pågår nämligen ett utvecklingsarbete som går ut på att göra Duved till en självförsörjande och cirkulär by som kan stå modell för andra lokalsamhällen. Tanken är att pröva olika sätt att skapa försörjningsmöjligheter, bostäder, mötesplatser och samhällsservice som bidrar till hållbar samhällsutveckling. På vägen ska de hinder som står i vägen identifieras och utmanas.

Att det här händer just i Duved har att göra med att byn har goda förutsättningar med befolkningstillväxt och en aktiv byförening. Samtidigt är modellen tänkt att komma till användning i landsbygder med tuffare utmaningar och även i urbana kontexter.

– Vi jobbar strukturellt med de stora frågorna men i liten skala. Vi vänder på kikaren och ser att en liten ort som Duved kan visa vägen, säger Björn Hellström, arkitekturprofessor på KTH som leder forskningsprojektet Duvedmodellen.

Det hela startade för tre år sedan när Åre kommun bestämde sig för att investera i nya bostäder och ny skola i Duved. Helen Olausson, vd på samhällsnyttiga Årehus AB, ville förvalta investeringarna väl. Hon kopplade in den sociala innovatören Jan Åman för att utforma en utvecklingsstrategi. Näringsliv och byförening bjöds in för samverkan och två år senare bildades Duved Framtid AB med allmännytta, lokala företag och byföreningen som delägare. Byföreningen fick också en så kallad ”gold share” i styrelsen, som gör att byborna har utslagsröst vid tvist. Förra året anslöt Björn Hellström som ledare för forskningsprojektet Duvedmodellen med finansiering från Vinnova. Nu har en projekt-

När man vill förändra världen kan man ofta känna sig ensam. Men här är vi många och det blir hela tiden ännu fler som hakar på.

organisation kommit på plats, med avsikt att ge Duvedborna direkt inflytande över byns utveckling.

– Vi har arbetat fram en samverkansmodell som bygger på en form av nätverksstyrning. Det vi vill skapa är en annan demokratiordning där politiker, tjänstemän, näringsliv, civilsamhällesorganisationer och bybor är involverade i beslutsfattandet. Nu har vi formaliserat en sådan process, säger Björn Hellström.

Han och Jan Åman bor varannan vecka i ett gult hus på Karolinervägen nära Duved station. På baksidan av huset har lite åkermark odlats upp som ska förse den närliggande restaurangen Trägårn med grönsaker. På en större äng intill planeras kolonilotter och på lite längre sikt ett gemensamt växthus för Duvedborna.

Etablerade restaurang Trägårn

Krögarna Marion Falk och Victor Wembrand har tidigare arbetat på kvalitetskrogar i Stockholm och Jämtland. Duved Framtid skapade möjligheter för dem att etablera restaurang Trägårn i byn. Den öppnades i februari i år, och under ett uppehåll i maj odlade de upp åkerlappen bakom forskarnas hus samt

Olov Östling har nyss sagt upp sin anställning som slöjdlärare för att kunna satsa helhjärtat på Forsa Fjälljordbruk.
BILD LENA FRÄNDBERG

byggde en uteservering med hjälp av överblivna stockar. De slår sig ner på den nya serveringens robusta bänkar och bjuder på kaffe.

– Det har varit positiv respons på maten och på hela konceptet. Från det att vi öppnade till näst sista veckan hade vi fullt varje kväll, säger Victor Wembrand.

Cirkulärt matsystem

Restaurang Trägårn ser sig som ett första nav för ett cirkulärt matsystem i Duved. Genom att efterfråga lokala råvaror både från större aktörer och mindre odlingar vill de möjliggöra sin egen, och Duved Framtids, vision: att driva restaurangen med enbart råvaror från trakten och utan att producera avfall. Tillvaratagandet av det som odlas i närområdet gör att kockarna måste tänka annorlunda. Restaurang Trägårn erbjuder inte någon konventionell meny utan serverar det som finns att tillgå. De tycker det känns bra att ingå i ett sammanhang där många drar åt samma håll.

– Det känns stort och väldigt uppfriskande. När man vill förändra världen kan man ofta känna sig ensam. Men här är vi många och det blir hela tiden ännu fler som hakar på, säger Marion Falk.

Så här är det tänkt att en del av det planerade Drivhuset i Duved ska se ut. Det ska användas av invånarna och skötas gemensamt.
BILD BJÖRN HELLSTRÖM

Forskaren Björn Hellström och innovatören Jan Åman befinner sig i Duved varannan vecka för att kunna möta människor och föra dialoger på plats.
BILD BJÖRN HELLSTRÖM

En kvarts promenad från centrala Duved ligger Forsa Fjälljordbruk där Olov Östling föder upp klövsjöfår och fjällkor. Djuren har tillgång till utevistelse året runt och allt kött från gården säljs lokalt, genom direktförsäljning till privatpersoner men också till restaurang Trägårn.

Utevistelse året runt

Åtta Linderödssvin, som nyligen köpts in från Skansen och går och bökar i jorden, ska ingå i en lokal livsmedelskedja som säkrar att restprodukter tas tillvara. På restaurang Trägårn kommer man också att tillverka eget smör och grädde vilket ger en rest av skummjolk som blir grisfoder. Olov Östling vill också använda rester, så kallat ”drav”, från det lokala bryggeriet som tilläggsfoder åt sina djur.

En bit längre in i byn finns fler tecken på den omvandling som byn just nu genomgår. Där ska en rad tomma tomter få arkitektritade typhus uppförda på sig. Varje enskilt hus är ritad av en särskild arkitekt, vars uppdrag har varit att skapa en innovativ och prisrimlig bostad i hållbart material. De första husen ska stå på plats nästa år och tanken är att husen sedan ska kunna serietillverkas också för andra platser.

Ett projekt med lite längre tidshorisont är Drivhuset, det gemensamma växthus som efterfrågats av Duvedborna. Den japanska arkitekten Shigeru Ban var i byn förra sommaren och har sedan dess levererat ett förslag på konstruktion. Växthussystemet ska, enligt förslaget, bestå av trä och papp och huset kan byggas i etapper. Förutom att fungera som växthus och bidra till den lokala självförsörjningen ska det också vara en plats där Duvedborna kan mötas, arbeta och arrangera utställningar.

Viktig roll

Nästa steg är att finansiera bygget och planen är att det ska stå på plats senast 2025.

Can Savran, kommunalråd för Centerpartiet i Åre kommun, betonar att medborgarna har en mycket viktig roll i byns utvecklingsarbete.

– Jag vill inte definiera vart den här samhällsbyggnadsprocessen ska nå utan ser det som att vi politiker är möjliggörare. Vi kommer att hamna där medborgarna vill att vi ska hamna. Om människor får ingredienserna och redskapen så kommer de att grädda sina pannkakor själva, säger han.